

## Biografische gegevens Jef Last



Jef Last ('s-Gravenhage 2.5.1898) was de zoon van Carel Christiaan Anthony Last, hoofdinspecteur van de arbeid, en Helena Johanna Maria Verstijnen, een plantersdochter. Door het werk van zijn vader moest het gezin regelmatig verhuizen. Soms ging hij met zijn vader mee op inspectiebezoek. Hierdoor zag hij al jong de wantoestanden in sommige fabrieken. Hij las veel revolutionaire literatuur. In 1916 werd hij van de HBS in Amsterdam gestuurd omdat hij onhandelbaar was. Zijn ouders scheidden in datzelfde jaar. De rechtlijnigheid van de vader botste met de vrolijke, kunstzinnige instelling van de moeder. Jef Last maakte de HBS af in Alkmaar.

### **Revolutionair**

Hierna werd hij actief in een volkshuis in Amsterdam en ging werken bij de mijnen in Limburg. De Russische Revolutie was voor hem de aanzet tot het bestuderen van de werken van Karl Marx en in 1917 werd hij lid van de Sociaal-Democratische Arbeiderspartij (SDAP). Hij studeerde vanaf 1918 Chinese letteren in Leiden en in Hamburg. Hij werd er lid van het studentencorps maar week al snel uit naar Katwijk, waar hij zich onder de vissers goed thuis voelde. Hij schreef felle artikelen in het studentenblad *Virtus*. In 1919 brak hij zijn studie af en vervulde zijn dienstplicht bij de marine. Hierna volgde een zoekende tijd met diverse baantjes. (In 1947 deed hij zijn kandidaats in Leiden en 1957 zou hij alsnog in Hamburg promoveren op een proefschrift over de moderne Chinese dichter Loe Hsjuun). Het spreekwoord 'twaalf ambachten dertien ongelukken' zou wel enigszins op hem kunnen worden toegepast, verklaarde hij in een interview uit 1969.

### **Arbeiderscultuur**

In 1925 kreeg Last een functie bij de toen opgerichte culturele organisatie van de SDAP en het Nederlands Verbond van Vakverenigingen, het Instituut voor Arbeiders-ontwikkeling (IvAO). Als hoofd van de filmdienst reed hij met de 'Roode Auto' het land door. Zijn politieke denkbeelden werden steeds minder vrijblijvend. Uit onvrede met de politiek van de SDAP tegenover Nederlands-Indië nam hij ontslag bij de filmdienst en verhuisde met vrouw en kinderen naar Rotterdam. Daar haalde hij zijn acte Lager Onderwijs (1928) en werkte een tijdje als invalskracht op een lagere school. Ook vond hij werk bij de Zuiderzeewerken en in een manometerfabriek. In 1928 werkte hij als scenarioschrijver en als acteur mee aan de film 'Branding' door Joris Ivens en Mannus Franken. Zijn eerste novelle verscheen onder dezelfde titel (Arnhem 1930). Niet alleen maakte Last hiermee naam als auteur, ook vond hij steeds meer inspiratie in de antikoloniale en revolutionaire strijd. In 1930 nam hij afscheid van de SDAP. Hij had een revolutionaire instelling, getuige ook de briefkaart die hij in de dertiger jaren aan Jaap van Hattum stuurde: '*Beste Jaap, ik kan vanmiddag niet bij je komen, zoals we hadden afgesproken, want ieder ogenblik kan de revolutie uitbreken en ik kan daarbij niet gemist worden. Je Jef.*' (C. Budingh', Dagboeknotities 1967-1972). Hij was een jaar secretaris van Sneevliet, van de Revolutionair Socialistische Arbeiders Partij (RSAP), jeugdleider, spreker, redacteur van verschillende bladen, waaronder Links Richten.

### **Moskou, Parijs, Gide**

Inmiddels was Last onder de indruk geraakt van de Sovjet-Unie, waar hij in november 1931 voor de eerste maal was om een reportage te schrijven voor *Het Leven*. In 1932 ging hij als Nederlands referent werken bij de Internationale Vereniging voor Revolutionaire Schrijvers in Moskou en maakte hij een grote reis door de Oeral. Na deze reis, eind 1932, werd hij lid van de Communistische Partij in Nederland (CPN). Last schreef aanvankelijk vooral poëzie; werkte o.a. als dichter mee aan de socialistische jaarboeken *Tijdsignalen* (1929-1930). Hij schreef ook korte romans, maar trok vooral de aandacht met de grote werken *Partij remise* (1933), een simultaanroman die in

verschillende figuren en milieus de maatschappelijke tegenstellingen in Nederland in de jaren omstreeks 1920 schildert, en de reportageroman *Zuiderzee* (1934). Jef vertelde dat hij samensteller of zelfs mede-auteur was van A. de Kom's *Wij slaven van Suriname*, Amsterdam 1934 – zie de afdeling Suriname. Last ging regelmatig naar Parijs om Duitse vluchtelingen te helpen, hij smokkelde emigranten Nederland uit via België, en hij raakte onder de indruk van het Franse proletariaat en intellectuelen als Louis Aragon en André Malraux. Voor hem als schrijver was de belangrijkste ontmoeting die met André Gide. Onder diens invloed schreef hij de roman *Zuiderzee*, waarin voor het eerst homoseksualiteit een duidelijke rol speelt. Last vertaalde Gide's werk en reisde met hem naar Marokko. Na een reis samen naar de Sovjet-Unie in 1936 zwoer hij het communisme weer af. Door het contact met Gide werd hem zijn homoseksuele aanleg bewust en ging hij erover spreken en publiceren.



### ***Spanje, Scandinavië, De Vonk***

In 1936 vocht Last mee in de burgeroorlog in Spanje, zijn Nederlandschap ging daarbij verloren, en hij bracht het er tot Kapitein. Hij schreef er *Brieven uit Spanje*, 1936 en *In de loopgraven voor Madrid* 1937. Ook hier stelde hij zich, evenals Gide, kritisch tegenover het Sovjet-communisme op. Een Moskou-getrouwe krijgsraad probeerde hem eind 1937 ter dood te veroordelen. Hij vluchtte naar Scandinavië en in maart 1938 zegde hij het lidmaatschap van de CPN op. In Noorwegen steunde Willy Brandt Last door hem als tolk te laten werken. Toen Last op de terugweg naar Nederland bij de Nederlandse grens in Zundert opgepakt werd, schreef hij daar in gevangenschap *De laatste waarheid* (Rotterdam 1938). Hij bleef zwerven door de Scandinavische landen, als propagandist voor Spanje. Hij leerde er Noors, Zweeds en Deens spreken. Last werkte onder leiding van Edo Fimmen in Antwerpen en Narvik voor de Internationale Transportarbeiders Federatie (ITF) onder de Duitse zeelieden, en eind 1939 kwam hij terug naar Nederland, waar hij zijn brood verdiende als journalist bij de Groene Amsterdammer. In 1940 verscheen zijn documentaire roman over Scandinavië *Kinderen van de middernachtszon* (Amsterdam) en in de herfst richtte hij, samen met Tom Rot, Eddy Wijnkoop en Dirk Schilp, het illegale blad *De Vonk* op. Tijdens de Tweede Wereldoorlog was Jef Last actief in het verzet (zie onder). Na de oorlog maakte hij zich verdienstelijk voor *De Vlam*, de voortzetting van *De Vonk*, die regelmatig kampen organiseerde om de vriendschap tussen Duitse en Nederlandse jongeren te bevorderen. In 1947 kreeg hij officieel zijn Nederlandschap terug.

### ***Gezin***

In januari 1923 was hij met Ida ter Haar getrouwd; haar vader was lid van de Tweede Kamer voor de Christelijk Historische Unie. Ze kregen drie dochters. In mei 1938 volgde een scheiding. In mei 1946 trouwden ze opnieuw. Ida was actief in de communistische jeugdbeweging en oprichtster van kindercircus De Elleboog.

### ***Indonesië en China***

Van 1950 tot 1954 was Jef Last leraar en regeringsadviseur voor kunst en cultuur op Bali. Hij was naar Indonesië gegaan op uitnodiging van Mohammed Hatta en Soekarno, die enkele anti-koloniale gedichten van Jef Last uit het hoofd kende. Terug in Europa combineerde hij zijn studie met een correspondentenschap voor 'Het Vrije Volk' in Hamburg, maakte reizen voor deze krant en 'Het Parool' naar het Verre Oosten en vond daartussen de tijd voor het schrijven van een tiental dichtbundels en een dertigtal prozawerken. Hij schreef onder meer *Zo zag ik Indonesië* (1956). Toen hij dan in 1958 eindelijk in Hamburg doctoreerde (Chinees, bijvakken Japans en Indonesisch) zei zijn oudste dochter terecht 'Je hebt er anders lang genoeg over gedaan'.

**Provo**

In 1963 kreeg hij de Marianne Philips Prijs en in 1966 van de Universiteit van Münster (Duitsland) de Vondel Prijs. Zijn socialistisch-anarchistische bloed kroop waar het niet gaan kon en in 1966 liet Last zich op een (onverkiesbare) plaats op de Provo-lijst voor de gemeenteraadsverkiezingen van Amsterdam zetten. In hetzelfde jaar verscheen *Mijn vriend André Gide* (Amsterdam 1966). Tot zijn beste werk rekende hij zelf de dichtbundel 'De bevrijde Eros' en zijn poëtisch oorlogsdagboek 'Oog in oog'. De laatste jaren van zijn leven woonde hij met zijn vrouw in het Rosa Spierhuis in Laren. Jef Last overleed in 1972 aan kanker. Hiermee werd een mooi en rumoerig politiek en schrijversleven afgesloten.

**Bronnen:**

[www.iisg.nl/bwsa/bios/last.html](http://www.iisg.nl/bwsa/bios/last.html) (Rudi Wester)

[www.schrijversinfo.nl/lastjef.html](http://www.schrijversinfo.nl/lastjef.html)

[www.dbnl.org/auteurs](http://www.dbnl.org/auteurs) (boektitels)

[www.dbnl.org/auteurs/auteur.php?id=last001](http://www.dbnl.org/auteurs/auteur.php?id=last001): Fernand Auwera, 'Jef Last' In: *Schrijven of schieten. Interviews (1969)*

e-mail mei 2006 met Kees Rodenburg (IISG)